Article Type: Research Paper
Vol. 34 | **No.** 1 | **Serial** 93 | Mar. 2024
Received: 2024.12.26
Revised: 2025.02.28
Accepted: 2025.04.07
Published Online: 2025.04.17
Pages: 23-38
P-ISSN: 1027-2690
E-ISSN: 2783-4514

A Study on the Requirements for Developing International Student Exchange Programs with Iranian Universities: A Step in Line with Islamic Republic of Iran's 7th Development Plan

1. Mahtab Pouratashi ◇
2. Asghar Zamani

Abstract

One of the key programs to expand international scientific cooperation and effective interaction with the regional and international environment and top universities is student exchange programs. International student exchange programs are programs in which a university, through a formal agreement with a university in another country, provides the students the opportunity to spend a short period of their studies at a partner institution abroad. Joining a student exchange program in the form of studying abroad for one or two semesters is one of the most effective ways to gain international experience. In line with Iran's Seventh Development Plan and for effective decision-making and planning in this field, the present study focused on the requirements for developing international student exchange programs. Accordingly, the objectives of the study were: (a) Identifying the requirements for developing international student exchange programs between Iranian universities and universities around the world. (b) Prioritizing the requirements for developing international student exchange programs between Iranian universities and universities around the world. A qualitative and quantitative approach was administered. First, as a qualitative approach, we used thematic analysis and interviewed experts on the subject. For this purpose, the interview protocol was provided to the

Keywords

Student Exchange Program, International Student, Higher Education, Interaction, International Environment, Iran's Seventh Development Plan.

1. ◇ Associate Professor, Agricultural education, Institute for Research & Planning in Higher Education, Tehran, Iran (Corresponding Author)
m.pouratashi@irphe.ir
ORCID: 0000-0002-8766-3709

2. Associate Professor, Higher Education Management, Institute for Research & Planning in Higher Education, Tehran, Iran
a.zamani@irphe.ir
ORCID: 0000-0001-5818-3303

Cite This Paper: Pouratashi, M., Zamani, A. (2024). A Study on the Requirements for Developing International Student Exchange Programs with Iranian Universities: A Step in Line with Islamic Republic of Iran's 7th Development Plan. *Rahyaft, 34 (1)*, 23-38. (Persian).

DOI: 10.22034/RAHYAFT.2025.11864.1559

© **The Author(s)**
Publisher: National Research Institute for Science Policy (N.R.I.S.P)

research participants, and during the interview, in-depth information was collected by asking deeper questions. Interviews were conducted with 15 experts until saturation was reached. The findings were validated by researcher self-review, peer review, and avoidance of bias in the interview process and extraction of findings. In the next step, data were collected using a quantitative approach and with a questionnaire tool. The quantitative part of the research helped to assess the importance of each of the extracted codes from the perspective of all research participants and to identify the most important categories, subcategories, and codes, which would be useful for decision-makers and managers in planning based on the most priority requirements.

The study findings indicated that two groups of intra-university and extra-university are the requirements for developing international student exchange programs with Iranian universities. In the intra-university group, 4 categories and 12 subcategories were extracted as follows: (a) Planning and governance, including promoting international communications, promoting branding, and developing programs and guidelines. (b) Software and hardware infrastructures including improving support services, improving the quality of welfare services, improving the website, and improving administrative services. (c) Individual and human resources including international students and university members. (d) Educational research including curriculum, improving the level of education, improving the level of research. In the extra-university group, 3 categories were extracted including (a) policies and laws, (b) management and structure, and (c) diplomacy and interactions.

Based on the findings, in the intra-university requirements, the most important category was the individual and human resources. After, the educational research, planning and governance, and software and hardware infrastructure categories were ranked second to fourth, respectively.

The priority of importance of each sub-category was as: In individual and human resources categories, international students, and university members had priority, respectively. In the educational research category, the priority of the sub-categories was curriculum, improving the level of research, and improving the level of education. In the planning and governance category, the priority of the sub-categories was promoting international communitarians, promoting branding, and developing programs and guidelines. Finally, in the software and hardware infrastructure category, the priority of the sub-categories was improving support services, improving the quality of welfare services, improving the websites, and improving administrative services. Also, in the extra-university requirements, the most important category was management and structure, followed by diplomacy and interaction, and the requirements related to policies and laws, respectively. Based on the research findings and in line with Iran's Seventh Development Plan and to improve the attraction of international students through a student exchange program, some recommendations were presented.

رهیافت

واکاوی الزامات توسعهٔ برنامه‌های تبادل دانشجوی بین‌المللی با دانشگاه‌های کشور: گامی همسو با برنامهٔ هفتم پیشرفت جمهوری اسلامی ایران

۱. مهتاب پورآتشی ◇
۲. اصغر زمانی

نوع مقاله: پژوهشی
دوره ۳۴ | شماره ۱ | پیاپی ۹۳ | فروردین ۱۴۰۳
تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۱۰/۰۶
تاریخ بازنگری: ۱۴۰۳/۱۲/۱۰
تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۱/۱۹
تاریخ انتشار برخط: ۱۴۰۴/۰۱/۲۹
صفحات: ۲۳-۳۸
شاپای چاپی: ۱۰۲۷-۲۶۹۰
شاپای الکترونیکی: ۲۷۸۳-۴۵۱۴

چکیده

یکی از برنامه‌های اصلی در راستای گسترش همکاری‌های علمی بین‌المللی و تعامل مؤثر با محیط منطقه‌ای و بین‌المللی و دانشگاه‌های برتر، برنامه‌های تبادل دانشجو است. همسو با برنامهٔ هفتم پیشرفت جمهوری اسلامی ایران و در راستای تصمیم‌گیری و برنامه‌ریزی‌های اثربخش در این زمینه، پژوهش حاضر با رویکردی کیفی و کمّی به بررسی الزامات توسعهٔ برنامه‌های تبادل دانشجوی بین‌المللی با دانشگاه‌های کشور پرداخته است. نخست با رویکرد کیفی و با استفاده از مصاحبه با خبرگان و صاحب‌نظران آشنا با موضوع و تحلیل تماتیک مؤلفه‌ها شناسایی و در مرحلهٔ بعد، با استفاده از رویکرد کمّی و استفاده از ابزار پرسش‌نامه داده‌ها جمع‌آوری شد. یافته‌های مطالعه حکایت از این دارد که الزامات توسعهٔ برنامه‌های تبادل دانشجوی بین‌المللی با دانشگاه‌های کشور را می‌توان در دو بخش درون‌دانشگاهی و فرادانشگاهی جست‌وجو کرد. در بخش درون‌دانشگاهی، ٤ مقوله و ۱۲ زیرمقوله به این صورت استخراج شد: (الف) برنامه‌ریزی و حکمرانی شامل ارتقای ارتباطات بین‌المللی، ارتقای برندینگ، و تدوین برنامه و دستورالعمل؛ (ب) زیرساخت‌های نرم‌افزاری و سخت‌افزاری شامل ارتقای خدمات حمایتی، ارتقای کیفی خدمات رفاهی، ارتقای وب‌سایت، ارتقای خدمات اداری؛ (ج) فردی و نیروی انسانی شامل دانشجوی بین‌المللی و اعضای دانشگاه؛ (د) آموزشی–پژوهشی شامل برنامهٔ درسی، ارتقای سطح آموزش، ارتقای سطح پژوهش. در بخش فرادانشگاهی نیز ۳ مقوله استخراج شد: (الف) سیاست‌ها و قوانین؛ (ب) مدیریتی و ساختاری؛ و (ج) دیپلماسی و تعاملات. براساس یافته‌های

کلیدواژه‌ها

برنامهٔ تبادل دانشجو، دانشجوی بین‌المللی، آموزش عالی، تعامل، محیط بین‌المللی، برنامهٔ هفتم پیشرفت جمهوری اسلامی ایران.

۱. ◇ دانشیار، آموزش کشاورزی، مؤسسه پژوهش و برنامه‌ریزی آموزش عالی، تهران، ایران (پدیدآور رابط)
m.pouratashi@irphe.ir
ORCID: 0000-0002-8766-3709

۲. دانشیار، مدیریت آموزش عالی، مؤسسه پژوهش و برنامه‌ریزی آموزش عالی، تهران، ایران
a.zamani@irphe.ir
ORCID: 0000-0001-5818-3303

استناد به این مقاله: پورآتشی،م.، زمانی، ا. (۱۴۰۳). واکاوی الزامات توسعهٔ برنامه‌های تبادل دانشجوی بین‌المللی با دانشگاه‌های کشور: گامی همسو با برنامهٔ هفتم پیشرفت جمهوری اسلامی ایران. *رهیافت، ۳۴ (۱)*، صص. ۳۸-۲۳.

DOI: 10.22034/RAHYAFT.2025.11873.1562

ناشر: مؤسسه تحقیقات سیاست علمی کشور
نویسندگان: © حق مؤلف

پژوهش و در راستای برنامهٔ هفتم پیشرفت جمهوری اسلامی ایران و با هدف ارتقای جذب دانشجوی بین‌المللی به شیوهٔ تبادل دانشجو پیشنهادهایی ارائه شد.

مقدمه

همکاری‌های علمی منطقه‌ای و بین‌المللی و جذب دانشجویان بین‌المللی اگرچه مفهوم و موضوع جدیدی نیست، لیکن با توجه به آثار و نتایج گوناگون مانند مزایای علمی، فرهنگی و اجتماعی و اقتصادی که همراه دارد، همواره برای کشورهای توسعه‌یافته و در حال توسعه اهمیت بسیار داشته و سیاست‌ها و برنامه‌های مختلفی برای دستیابی به اهداف مطرح مشخص و اجرایی شده است. ایران نیز به‌مانند بسیاری کشورهای جهان به این موضوع توجه کرده و از جمله موارد مطرح در اسناد بالادستی، قانون برنامه‌های توسعه و همچنین، اولویت‌های برنامه‌های وزارت علوم بوده است. بدین‌ترتیب، در سند سیاست‌های کلی علم و فناوری که از سوی رهبر معظم انقلاب اسلامی در سال ۱۳۹۳ ابلاغ شد، در بند پنجم به مواردی از جمله «توسعه و تقویت شبکه‌های ارتباطات ملی و فراملی میان دانشگاه‌ها، مراکز علمی، دانشمندان و پژوهشگران و بنگاه‌های توسعهٔ فناوری، نوآوری داخلی و خارجی، گسترش همکاری‌ها در سطوح دولتی و نهادهای مردمی با اولویت کشورهای اسلامی» و در بند ششم به «گسترش همکاری و تعامل فعال، سازنده و الهام‌بخش در حوزهٔ علم و فناوری با سایر کشورها و مراکز علمی و فنی معتبر منطقه‌ای و جهانی، به‌ویژه جهان اسلام، همراه با تحکیم استقلال کشور» تأکید شده است. همچنین، نمونه‌ای از موارد مطرح مرتبط با همکاری‌های علمی بین‌المللی و جذب دانشجوی بین‌المللی در برنامه‌های توسعهٔ کشور به‌صورت زیر است:

- تنوع‌بخشی به شیوه‌های ارائهٔ آموزش عالی، از جمله دوره‌های مشترک با دانشگاه‌های معتبر خارجی و دوره‌های خاص (سند قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۸۳)؛
- گسترش ارتباطات علمی با مراکز و نهادهای آموزشی و تحقیقاتی معتبر بین‌المللی از طریق راه‌اندازی دانشگاه‌های مشترک، برگزاری دوره‌های آموزشی مشترک، اجرای مشترک طرح‌های پژوهشی و تبادل استاد و دانشجو با کشورهای دیگر با تأکید بر کشورهای منطقه و جهان اسلام (سند قانون برنامه پنج‌ساله پنجم توسعه جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۸۹)؛
- تکمیل بخشی از ظرفیت آموزشی دانشگاه از طریق پذیرش دانشجوی خارجی با دریافت شهریه (سند قانون برنامه پنج‌ساله پنجم توسعه جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۸۹)؛
- تعیین سهم دانشجویان خارجی به منظور حضور مؤثر نظام آموزش عالی کشور در تولید، توسعه و نشر علم و فناوری و تربیت دانشجو در سطح بین‌المللی و برقراری توازن و ارتقای کیفیت آموزش عالی و پژوهش و فناوری (سند قانون برنامه پنج‌ساله ششم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۹۶).

قانون برنامه پنج‌ساله هفتم پیشرفت جمهوری اسلامی ایران (۱۴۰۷-۱۴۰۳) نیز به بین‌المللی شدن آموزش عالی توجه کرده است. بدین‌منظور، در مادهٔ ۹۸ به فعال کردن قابلیت‌های سرزمینی و موقعیت راهبردی جمهوری اسلامی ایران و تعامل مؤثر با محیط بین‌المللی و منطقه‌ای اشاره شده است و در بند «ب» این ماده مواردی همچون توسعهٔ برنامه‌های تبادل دانشجو و تسهیل شرایط لازم برای پذیرش، رقابتی‌کردن قیمت‌گذاری شهریه، و تقویت تبادل‌پذیری برنامه‌های درسی دانشگاه‌های کشور با دانشگاه‌های خارجی هدف مطرح شده است. بدین‌ترتیب، یکی از عوامل مهم که بر بین‌المللی شدن دانشگاه و تعامل مؤثر با محیط منطقه‌ای و بین‌المللی تأثیر می‌گذارد، برنامه‌های تبادل بین‌المللی دانشجویان است که طی آن، دانشگاه بر اساس قرارداد رسمی که با دانشگاهی در کشور دیگر منعقد کرده، این امکان را برای دانشجو فراهم می‌کند که بتواند بخش کوتاهی از دوران تحصیل خود را در یک مؤسسهٔ شریک خارج از کشور بگذراند. پیوستن دانشجویان به برنامهٔ تبادل دانشجو یا تحصیل در خارج از کشور برای یک یا دو ترم یکی از مؤثرترین روش‌ها برای ایجاد تجربه‌ای بین‌المللی است.

با توجه به شرایط اقتصادی و تحریم‌های کشور از یک‌سو و برنامه‌های جهانی در خصوص تحرک بین‌المللی دانشجویان و تبادل دانشجو از سوی دیگر، چنانچه کشور و نظام آموزش عالی ایران نتواند همسو با دانشگاه‌های جهان در این راستا حرکت کند، فرایند بین‌المللی شدن آموزش عالی با اخلال مواجه خواهد شد. این نکته را باید در نظر داشت که تبادل دانشجو مزایای بسیاری مانند ارتقای سطح تعاملات بین‌المللی و افزایش درآمد برای دانشگاه‌ها و کشور در پی خواهد داشت. همچنین، دانشجویانی که در کشور و نظام آموزش عالی ایران به تحصیل می‌پردازند خود می‌توانند رایزن فرهنگی و علمی نظام آموزش عالی ایران باشند که در کشور خود به تبلیغ آموزش عالی ایران و کشور ایران بپردازند. این موضوع می‌تواند زمینهٔ حرکت به‌سوی گردشگری علمی را فراهم آورد. بنابراین، در جمع‌بندی باید اشاره کرد که پژوهش حاضر نه‌فقط در حوزهٔ ادبیات نظری، بلکه در خصوص ضرورت اجرایی شدن مبانی نظری در رابطه با تبادل دانشجوی بین‌المللی سعی دارد اقدامات و شرایط را بررسی کند و پیشنهادهای سیاستی خود را ارائه دهد. این موضوع از این حیث حائز اهمیت است که زمینه‌ساز تحقق بخش آموزش عالی برنامه هفتم پیشرفت جمهوری اسلامی ایران نیز هست. بر اساس آنچه بیان شد و با تأکید مجدد بر اهمیت توجه به برنامهٔ تبادل دانشجو، سؤالی که

مطرح می‌شود این است که برای توسعه و اجرای موفقیت‌آمیز برنامهٔ تبادل بین‌المللی دانشجو، چه الزاماتی را باید مورد توجه قرار داد؛ که این مطالعه با این هدف کلی صورت پذیرفته است. بدین‌ترتیب اهداف پژوهش حاضر عبارت‌اند از: (الف) شناسایی الزامات توسعهٔ برنامه‌های تبادل دانشجوی بین‌المللی بین دانشگاه‌های خارجی و دانشگاه‌های کشور؛ (ب) اولویت‌بندی الزامات توسعهٔ برنامه‌های تبادل دانشجوی بین‌المللی بین دانشگاه‌های خارجی و دانشگاه‌های کشور.

مبانی نظری و پیشینهٔ پژوهش

در برنامه‌های بین‌المللی شدن دانشگاه‌ها، برنامهٔ تبادل دانشجو جایگاه ویژه‌ای دارد. این برنامه‌ها فرایند خاصی را در نظر گرفته تا به دانشجویان امکان دهد برای مدت کوتاهی در خارج از کشور زندگی و تحصیل کنند و فرهنگ متفاوتی را با روابط جدید در کشورهای دیگر تجربه کنند. چنین برنامه‌هایی مهارت‌های فردی و حرفه‌ای را ارتقا می‌بخشند (DeGraaf et al., 2013) و به دانشجویان کمک می‌کند تا افرادی با شایستگی‌های بین فرهنگی باشند و دوستی‌های پایداری را در کشورهای دیگر ایجاد کنند که به صلح جهانی کمک می‌کند (Clinton, 2000). برنامهٔ اراسموس یکی از جلوه‌های بین‌المللی شدن آموزش در جهان است که با هدف ارتقای کیفیت آموزش عالی از طریق ارائهٔ بورسیهٔ تحصیلی و همکاری دانشگاهی بین اتحادیهٔ اروپا و دیگر نقاط جهان انجام می‌شود و عمدتاً با افزایش تحرک بین‌المللی دانشجویان و استادان و ارائهٔ کلاس‌های آموزشی به زبان‌های خارجی نمود می‌یابد (Marciniak & Winnicki, 2019). برنامهٔ تبادل دانشجو می‌تواند برای دورهٔ تحصیلی کارشناسی یا تحصیلات تکمیلی اجرا شود:

۱. **برنامهٔ تبادل دانشجو در مقطع کارشناسی:** این برنامهٔ مبادله برای دانشجویان دو دانشگاه در دو کشور مختلف این امکان را فراهم می‌آورد تا در حین گذراندن دورهٔ تحصیلی خود در کشور و دانشگاه مبدأ، یک یا دو ترم را در مؤسسهٔ آموزش عالی دیگر بگذرانند. دانشجویان «دانشگاه مبدأ» برای مدت محدودی به دانشجویان میهمان در «دانشگاه میزبان» تبدیل می‌شوند تا تحصیلات خود را در سطح بین‌المللی ارتقا دهند. این برنامه مبتنی بر قرارداد تبادل دانشجو بین دو دانشگاه امکان‌پذیر می‌شود. به طور معمول، دانشگاه‌های مبدأ دارای شرایطی مانند کسب حداقل معدل برای دانشجویان مقطع کارشناسی برای واجد شرایط بودن شرکت در برنامهٔ تبادل دانشجو هستند. دانشجویان باید حداقل شرایط دانشگاه میزبان را نیز برآورده کنند. این الزامات می‌تواند شامل حداقل معدل یا سطح مشخصی از مهارت زبانی کشور میزبان باشد (Atalar, 2020).

۲. **برنامه‌های تبادل دانشجوی تحصیلات تکمیلی:** برای افزایش همکاری‌های پژوهشی بین دو دانشگاه، برنامهٔ تبادل دانشجوی تحصیلات تکمیلی رویکرد مفیدی است. در چنین برنامه‌ای، دانشجویان تحصیلات تکمیلی دوره‌ای را در دانشگاه میزبان می‌گذرانند تا از امکانات یا تجهیزات دانشگاه میزبان که در دانشگاه مبدأ موجود نیست، استفاده کنند. در همین زمان، امکان گذراندن واحدهای درسی در دانشگاه میزبان که در دانشگاه مبدأ ارائه نشده است، برای دانشجویان تحصیلات تکمیلی نیز وجود دارد. به طور معمول، مؤسسهٔ میزبان کاهش یا عدم دریافت شهریه و امکاناتی مانند خوابگاه را برای دانشجویان تحصیلات تکمیلی فراهم می‌کند (Atalar, 2020).

برنامه‌های تبادل بین‌المللی دانشجو و تحصیل در خارج از کشور مزایای گسترده‌ای دارد، از جمله قرار دادن دانشجو در معرض فرهنگ خارجی و دانشگاهی متفاوت (Czarnitzki et al., 2021). بسیاری از دانشجویان در برنامه‌های تبادل بین‌المللی شرکت می‌کنند، زیرا تمایل دارند آگاهی و دانش دربارهٔ فرهنگ‌های دیگر کسب کنند، با سایر نظام‌های آموزشی و زبان رسمی کشورهای دیگر آشنا شوند یا حتی به دلیل کنجکاوی و تمایل به تجربهٔ یک ماجراجویی خواهان بهره‌مندی از چنین برنامه‌های تبادل دانشجویی هستند. علاوه‌براین، گذراندن بخشی از تحصیل در خارج از کشور می‌تواند شانس اشتغال دانشجویان دارای تجارب بین‌المللی را در بازار کار افزایش دهد (Marciniak & Winnicki, 2019). چنین برنامه‌هایی می‌توانند دانشجویان را برای برنامه‌ریزی با هدف تصمیم‌گیری برای تحصیلات آینده، توسعهٔ هویت خود، تصمیم‌گیری شغلی و توسعهٔ مهارت‌هایی مانند مهارت رهبری ترغیب کند (Beatty & Manning-Ouellette, 2022). برنامه‌های تبادل بین‌المللی دانشجو به دانشجویان در درک فرهنگ دیگر کشورها بسیار کمک می‌کند و آنان می‌توانند در ایجاد یک نظام آموزشی سازمان‌یافته و اثرگذار مشارکت کنند (Chi, 2013). همچنین، برنامه‌های تبادل دانشجو می‌تواند دانشجو را در خصوص فرهنگ‌های دیگر آگاه و غنی کند. برنامه‌های تبادل دانشجو به ارتقای ارتباطات بین فرهنگی کمک می‌کند. ارتباطات بین‌فرهنگی از آن دسته از مهارت‌ها، مانند همدلی و سازگاری تشکیل شده است که فرد را قادر می‌سازد به طور مؤثر با دیگران تعامل داشته باشد (Mphahlele, 2017) و همان‌گونه که بیان شده، یک شهروند جهانی برای دیدگاه‌هایی که با دیدگاه‌های قومی، ملی یا مذهبی خود متفاوت است، ارزش قائل می‌شود (Clarke et al., 2009). علاوه‌براین، یکی از بهترین راه‌ها برای یادگیری یک زبان خارجی، ایجاد روابط اجتماعی با افراد بومی و برقراری ارتباط با آنهاست (Campbell, 2016). به دلیل این مزایا، دانشگاه‌ها سعی در گسترش برنامه‌های تبادل دانشجو و تشویق دانشجویان خود به شرکت در چنین برنامه‌هایی دارند. با این‌حال، فرصت تحصیل در

خارج از کشور، اگرچه بسیار جذاب است، اما نباید از دشواری‌های آن نیز غافل بود (Marciniak & Winnicki, 2019) که می‌تواند چالش‌هایی مانند تطبیق با برنامهٔ کلاس و یادگیری، شرایط فرهنگی بسیار ناآشنا و دیگر موانع شخصی را نام برد (Baklashova & Kazakov, 2016).

از جمله مطالعاتی که در حوزهٔ تحرک بین‌المللی دانشجو و برنامه‌های تبادل بین‌المللی دانشجو به انجام رسیده، پژوهش نگوک است که نشان داد رضایت دانشجویان هنگام شرکت در برنامه‌های تبادل دانشجوی بین‌المللی زیاد نبوده و در حدود یک‌سوم دانشجویان از برنامه راضی و بسیار راضی بودند. پژوهشگر بیان کرد که نیاز دانشجویان به تحصیل در خارج از کشور پنهان است و باید از آن برای فراهم کردن فرصت‌های بهتر برای توسعه و بهبود آموزش در سطح آموزش عالی استفاده کرد (Ngoc, 2022). ژائو و لیو در پژوهشی دریافتند که کسب تجربهٔ بین‌المللی برای توسعه، بالندگی و رشد حرفه‌ای پایدار دانشگاهیان مفید است (Zhao & Liu, 2022). یافته‌های پژوهشی بکیر و همکاران نشان داد که دانشجویان از برنامهٔ تحصیل در خارج کشور رضایت داشتند و ضمن درک بیشتر از فرهنگ‌های دیگر، اعتماد به نفس بیشتری نیز کسب کرده‌اند (Bakir et al., 2020). یافته‌های پژوهشی هو و همکاران نشان داد که دانشگاهیانی که تحرک دانشگاهی کوتاه‌مدتی به خارج کشور داشتند، به‌رغم چالش‌های موجود، توانستند به رشد حرفه‌ای دست یابند (Hu et al., 2020). در پژوهشی حلاج و همکاران دریافتند در تبیین عوامل جذب دانشجویان خارجی برنامه‌های حمایتی، عملکرد نمادین و عملکرد تنظیمی مؤثر بودند. در تبیین زمینه‌های پذیرش دارای مزیت نسبی دانشجویان خارجی، زمینه‌ها، رفتارها و ساختارها حاصل شد. در تبیین عوامل تسهیل روند جذب دانشجویان خارجی، مزیت رقابتی، استعداد دانشگاه حاصل شد (Hallaj et al., 2021).

در مجموع از آنچه بیان شد و ضمن تأکید بر اهمیت همکاری‌های علمی بین‌المللی و برگزاری برنامه‌های تبادل بین‌المللی دانشجو، آنچه تاکنون در حوزهٔ دانشجویی در کشورمان بیشتر رایج بوده تحرک دانشجوی شاغل به تحصیل ایران به دانشگاه خارج کشور برای بهره‌مندی از فرصت مطالعاتی خارج کشور و عقد تفاهم‌نامه برای برگزاری دوره‌های مشترک بوده است. همچنین، آیین‌نامه‌هایی با هدف تسهیل جذب و پذیرش دانشجوی بین‌المللی تدوین، مصوب و اجرایی‌سازی شده است و پذیرش دانشجوی بین‌المللی به دانشگاه‌های ایران در قالب برنامهٔ تبادل دانشجو کمتر مورد توجه بوده است. علاوه‌براین، اگرچه در ایران پژوهش‌هایی پیش‌تر در خصوص مدل‌ها و راهبردهای جذب دانشجوی بین‌المللی و رضایت‌مندی دانشجویان بین‌المللی انجام شده است، اما جست‌وجو و بررسی مطالعات صورت‌گرفته نشان می‌دهد تاکنون پژوهشی که به‌طور ویژه به بررسی برنامهٔ تبادل بین‌المللی دانشجو بپردازد، انجام نشده است. به دیگر سخن، با بررسی پژوهش‌های قبلی درمی‌یابیم که اگرچه در اکثر پژوهش‌ها به اهمیت تبادل دانشجو پرداخته شده، اما نگاهی جامع به توسعهٔ این برنامه‌ها متناسب با برنامهٔ هفتم پیشرفت جمهوری اسلامی ایران نشده است. بر همین اساس، این پژوهش در حوزهٔ واکاوی الزامات توسعهٔ برنامه‌های تبادل دانشجو در همسویی با برنامهٔ جامع هفتم پیشرفت کشور دارای نوآوری است و این موضوع مهر تأییدی بر ضرورت انجام چنین پژوهشی است.

روش پژوهش

این مطالعه با رویکرد کیفی و کمّی انجام شد و از نظر هدف در زمرهٔ تحقیقات کاربردی است. به‌منظور پاسخ به پرسش نخست و شناسایی الزامات توسعهٔ برنامه‌های تبادل دانشجوی بین‌المللی بین دانشگاه‌های خارجی و دانشگاه‌های کشور از رویکرد کیفی استفاده و مصاحبه انجام شد. بر این اساس، با خبرگان آشنا با موضوع شامل مدیران بین‌الملل دانشگاه‌ها، استادان و صاحب‌نظران آموزش عالی که دارای اطلاعات جامع و تجربه در حوزهٔ بین‌المللی شدن آموزش عالی و تعاملات علمی بین‌المللی هستند، مصاحبه صورت گرفت. پروتکل مصاحبه در اختیار مشارکت‌کنندگان پژوهش قرار گرفت و در زمان انجام مصاحبه نیز با طرح پرسش‌های عمیق‌تر، اطلاعات لازم و عمیق جمع‌آوری شد. تا رسیدن به حد اشباع، یعنی زمانی که این دریافت ایجاد شد که داده‌ها تکراری شده‌اند و مصاحبهٔ جدید داده و اطلاعات جدیدی به پژوهش نمی‌افزاید، مصاحبه ادامه یافت و بدین‌ترتیب با ۱۵ تن خبرهٔ آشنا به موضوع مصاحبه صورت گرفت.

پس از پیاده‌سازی مصاحبه‌های صورت‌گرفته، با استفاده از روش تحلیل تماتیک که روشی مناسب برای شناسایی و تحلیل الگوهای مختلف در داده‌هاست، متن مصاحبه‌ها مورد مطالعه قرار گرفت و کدگذاری با در نظر گرفتن روش شش‌مرحله‌ای براون و کلارک (Braun & Clarke, 2006) انجام شد تا الزامات توسعهٔ برنامه‌های تبادل دانشجو بین دانشگاه‌های خارجی و دانشگاه‌های کشور از جنبه‌های مختلف شناسایی شود. بدین‌منظور، در مرحلهٔ نخست داده‌های گردآوری‌شده چندباره خوانده شد تا آشنایی با داده‌ها صورت گیرد. پس از آن، کدگذاری اولیه انجام شد که شامل سازماندهی داده‌ها و کدگذاری بخش‌هایی از داده‌ها بود و در مرحلهٔ بعد کدها بررسی شد تا مضمون‌هایی که دسته‌ای از کدها را دربرمی‌گیرد، تولید شود. سپس، مضمون‌ها مرور و بازبینی شد تا در صورت نیاز، مضمون‌های تولیدشدهٔ مرحلهٔ قبل اصلاح و توسعه یابد و با توجه به ماهیت کدهای مربوط به هر مضمون، مضمون‌ها نام‌گذاری و در نهایت، گزارش حاصل از تحلیل تماتیک نگارش و تدوین شد. اعتباریابی یافته‌ها از طریق خودبازبینی پژوهشگر، تطبیق توسط همکار، و پرهیز از سوگیری در

فرایند مصاحبه و استخراج یافته‌ها صورت گرفت. کدگذاری و تحلیل داده‌ها بدون سوگیری و اعمال نظر پژوهشگر انجام شد تا نتایج روا و تأییدپذیر به دست آید. بدین‌ترتیب، بعد از انجام مصاحبه‌ها، جدای از اینکه پژوهشگر متن مصاحبه‌ها را به‌دقت بررسی و کدگذاری کرد، کدگذاری‌ها از طریق خودبازبینی پژوهشگر و نیز ازسوی همکار نیز تطبیق و بررسی مجدد شد تا روایی لازم را داشته باشد. ضمن اینکه نتایج کدگذاری مصاحبه‌ها به برخی از مصاحبه‌شوندگان ارسال شد تا نظر خود را در خصوص کدهای استخراجی از مصاحبهٔ خود بیان کنند.

در مرحلهٔ بعد و به منظور بررسی اهمیت هر یک از کدها و مقوله‌های استخراج‌شده و اولویت‌بندی الزامات توسعهٔ برنامه‌های تبادل دانشجوی بین‌المللی بین دانشگاه‌های خارجی و دانشگاه‌های کشور از رویکرد کمّی استفاده شد. با توجه به اینکه در مرحلهٔ مصاحبه، هر یک از مصاحبه‌شوندگان به چند الزام اشاره کرده‌اند، بخش کمّی پژوهش کمک کرد تا بتوان اهمیت هر یک از کدهای استخراج‌شده را از دید تمام مشارکت‌کنندگان پژوهش و به نوع جامعه‌نگر سنجید و بتوان مهم‌ترین مقوله‌ها، زیرمقوله‌ها و کدهایی را شناسایی کرد که برای تصمیم‌گیرندگان و مدیران در انتخاب و برنامه‌ریزی بر اساس در اولویت‌ترین الزامات مفید خواهد بود. بدین‌منظور، بر اساس گویه‌های استخراج‌شده از مصاحبه پرسش‌نامه‌ای تدوین و از مشارکت‌کنندگان مرحلهٔ مصاحبه خواسته شد تا اهمیت هر یک از گویه‌ها را در طیف لیکرت نمره دهند و بدین‌ترتیب پاسخ پرسش دوم پژوهش به دست آمد. به منظور تحلیل داده‌های حاصل از پرسش‌نامهٔ گردآوری‌شده از نرم‌افزار SPSS استفاده شد و تحلیل‌های توصیفی صورت گرفت.

یافته‌ها

الزامات توسعهٔ برنامه‌های تبادل دانشجوی بین‌المللی بین دانشگاه‌های خارجی و دانشگاه‌های کشور در دو گروه الزامات درون‌دانشگاهی و فرادانشگاهی مورد مطالعه قرار گرفت. در بخش درون‌دانشگاهی، نتایج مربوط به کدگذاری الزامات توسعهٔ برنامه‌های تبادل دانشجوی بین‌المللی با دانشگاه‌های کشور حکایت از استخراج ۵۰ کد در قالب چهار مقولهٔ (الف) برنامه‌ریزی و حکمرانی؛ (ب) زیرساخت‌های نرم‌افزاری و سخت‌افزاری؛ (ج) فردی و نیروی انسانی؛ و (د) آموزشی–پژوهشی داشت. جدول ۱ کدهای استخراج‌شدهٔ مرتبط با هر مقوله و زیرمقوله را نشان می‌دهد.

جدول ۱. مقوله، زیرمقوله و کدهای مربوط به الزامات درون‌دانشگاهی

مقوله	زیرمقوله	کد
برنامه‌ریزی و حکمرانی	ارتقای برندینگ	تبلیغات و معرفی دانشگاه‌های کشور به دیگر دانشگاه‌ها و کشورها
		به عضویت درآمدن دانشگاه در پایگاه‌های علمی معتبر بین‌المللی
		رؤیت‌پذیری دانشگاه و جایگاه آن در سیستم‌های رتبه‌بندی جهانی
		برتری و رقابت‌پذیری دانشگاه در عرصهٔ منطقه‌ای و بین‌المللی
	ارتقای ارتباطات بین‌المللی	ارتباط مستمر و انعقاد تفاهم‌نامهٔ همکاری با دانشگاه‌های برتر منطقه‌ای و جهانی
		حضور فعال دانشگاه در اتحادیه‌ها و انجمن‌های بین‌المللی دانشگاه‌ها
		ایجاد و حفظ ارتباطات علمی و حرفه‌ای با همتایان در دانشگاه‌های هدف در سطوح منطقه‌ای و بین‌المللی
	تدوین برنامه و دستورالعمل	تدوین راهبرد و اقدام روشن و امکان‌پذیر در برنامهٔ استراتژیک دانشگاه در خصوص جذب دانشجوی بین‌المللی به شیوهٔ تبادل دانشجو
		تشکیل شورای خبرگان و مشاوران بین‌المللی
		تدوین دستورالعمل مدون و کاربردی برای تبادل دانشجو با کشورهای دانشگاه‌های هدف در سطوح منطقه‌ای و بین‌المللی
		تدوین سازوکار برانگیزاننده و اعطای مشوق به استادان جذب‌کنندهٔ دانشجوی بین‌المللی در قالب تبادل دانشجو

مقوله	زیرمقوله	کد
زیرساخت‌های نرم‌افزاری و سخت‌افزاری	ارتقای خدمات اداری	ارتقای پشتیبانی و پیگیری برای سهولت و تسریع بخشیدن به امور کنسولی
		کاهش بروکراسی اداری و تسریع در پاسخگویی به درخواست‌ها و فرایندهای اداری از زمان بررسی تقاضا تا اعلام نتیجه
		وجود تابلوهای اطلاع‌رسانی و مسیریابی در دانشگاه به زبان بین‌المللی (دست کم انگلیسی و عربی)
		ارتقای شفافیت فرایندهای تحصیلی دانشجویان بین‌المللی به شیوهٔ تبادل دانشجو
	ارتقای کیفی خدمات رفاهی	کیفیت قابل قبول خوابگاه دانشجویان بین‌المللی
		کیفیت غذای سلف دانشگاه و ارائهٔ غذای متنوع از کشورهای مختلف
		کیفیت قابل قبول امکانات و خدمات‌رسانی کتابخانه
		وجود سالن مطالعهٔ مناسب در دانشکده و دانشگاه
	ارتقای خدمات حمایتی	وجود انجمن علمی دانشجویان بین‌المللی در دانشگاه
		فعال بودن مرکز مشاورهٔ دانشگاه و برخوردار از مشاوران آشنا به فرهنگ کشورهای دیگر
		برگزاری دوره‌های فشرده و کوتاه‌مدت آموزش زبان فارسی، ویژهٔ دانشجویان بین‌المللی در قالب تبادل دانشجو
		برگزاری برنامه‌های هدفمند فرهنگی و اجتماعی با هدف آشناسازی دانشجویان بین‌المللی با فرهنگ ایرانی و فرهنگ دیگر کشورها
	ارتقای وب‌سایت	ارتقا و به‌روزرسانی وب‌سایت دانشگاه به زبان بین‌المللی (حداقل دو زبان انگلیسی و عربی)
		بارگذاری و به‌روزرسانی رزومهٔ کامل علمی استادان بر روی وب‌سایت بین‌المللی دانشگاه
		اطلاع‌رسانی کامل و دقیق در خصوص رشته‌های پذیرندهٔ دانشجو در قالب تبادل دانشجو بر روی وب‌سایت بین‌المللی دانشگاه
فردی و نیروی انسانی	دانشجوی بین‌المللی	وجود تجربهٔ موفق پیشین در جذب دانشجوی بین‌المللی در قالب‌های مختلف همکاری
		وجود تعداد قابل قبول دانشجوی بین‌المللی شاغل به تحصیل در دانشگاه از ملل مختلف
		رضایتمندی دانشجویان بین‌المللی از برنامهٔ تبادل دانشجو برگزارشده
	اعضای دانشگاه	وجود مدیریت موافق و همسو با گسترش تعاملات بین‌المللی و تبادل دانشجوی بین‌المللی
		افزایش تعداد فرصت مطالعاتی خارج کشور استادان، از طریق ارائهٔ حمایت‌های تشویقی و با هدف ارتقای تعاملات بین‌المللی
		بهره‌مندی از استادان دارای تجربهٔ بین‌المللی در رشته‌های پذیرندهٔ دانشجوی بین‌المللی در دانشگاه
		وجود استادان شاخص و برتر در رشته‌های پذیرندهٔ دانشجوی بین‌المللی در دانشگاه
		انتخاب استادان راهنمای دانشجویان بین‌المللی از میان استادان مسلط به زبان بین‌المللی (به‌ویژه انگلیسی یا عربی)
		وجود کارمند مسلط به زبان بین‌المللی (به‌ویژه انگلیسی و عربی) در بخش‌های مختلف دانشگاه، به‌ویژه بخش اداری و خوابگاه
		ارتقای آگاهی اعضای دانشگاه شامل مدیران، کارکنان، استادان و دانشجویان در خصوص فرهنگ کشورهای دیگر، به‌ویژه کشورهای ارسال‌کنندهٔ دانشجوی بین‌المللی
		وجود استادان توانمند و دارای مهارت‌های شهروند جهانی و مهارت‌های قرن بیست‌ویکم در دانشگاه

مقوله	زیرمقوله	کد
آموزشی ـ پژوهشی	برنامهٔ درسی	بین‌المللی‌سازی برنامهٔ درسی، به‌ویژه در رشته‌های پذیرندهٔ دانشجوی بین‌المللی
		ارتقا و به‌روزرسانی سرفصل‌های آموزشی متناسب با تحولات فناورانه
		متناسب‌سازی محتوای دروس با مهارت‌های مورد نیاز شهروند جهانی و مهارت‌های بازارکار
	ارتقای سطح آموزش	ارتقای کیفیت امکانات آزمایشگاهی دانشگاه
		ارتقای کیفیت تجهیزات آموزشی دانشگاه
		ارتقای کیفیت تدریس و ارائهٔ آموزش‌ها و بهره‌گیری از روش‌های متنوع و جدید آموزشی مانند آموزش تجربی
		توجه به زبان بین‌المللی در تدریس در رشته‌های پذیرندهٔ دانشجو در قالب تبادل دانشجو
		به مشارکت طلبیدن دانشجویان بین‌المللی در یاددهی و یادگیری
	ارتقای سطح پژوهش	اجرای پروژه‌های مشترک بین‌المللی با دانشگاه‌های منطقه‌ای و بین‌المللی توسط استادان دانشگاه
		دریافت گرنت‌های پژوهشی بین‌المللی، به‌ویژه در رشته‌های پذیرندهٔ دانشجوی بین‌المللی
		تعریف پروژه‌های مشترک پژوهشی با دانشگاه‌های دارای تفاهم‌نامهٔ تبادل دانشجو
		برگزاری فعالیت‌های علمی مشترک مانند همایش‌های بین‌المللی ازسوی دانشگاه با همتایان در کشورهای دیگر
		دریافت پروژه از بخش صنعت، دستگاه‌های اجرایی و مانند آن در رشته‌های پذیرندهٔ دانشجوی بین‌المللی

در بخش فرادانشگاهی، نتایج مربوط به کدگذاری الزامات توسعهٔ برنامه‌های تبادل دانشجوی بین‌المللی با دانشگاه‌های کشور حکایت از استخراج ۹ کد در قالب سه مقولهٔ (الف) سیاست‌ها و قوانین؛ (ب) مدیریتی و ساختاری؛ و (ج) دیپلماسی و تعاملات دارد. نتایج در جدول ۲ ارائه شده است.

جدول ۲. مقوله و کدهای مربوط به الزامات فرادانشگاهی

مقوله	کد
سیاست‌ها و قوانین	الزام قانونی توسعهٔ همکاری‌های بین‌المللی دانشگاهی در قالب تبادل دانشجو در اسناد بالادستی آموزش عالی
	تدوین آیین‌نامهٔ جامع تبادل دانشجوی بین‌المللی
	بازاندیشی دربارهٔ امکان‌پذیری زبان آموزش به دانشجویان بین‌المللی شاغل به تحصیل در قالب تبادل دانشجو
مدیریتی و ساختاری	تسریع فرایندها و صدور روادید و مجوزهای مربوطه به دانشجویان بین‌المللی به شیوهٔ تبادل دانشجو
	شفاف‌سازی فرایندها و امور اداری مسائلی مانند مجوز ورود و خروج دانشجویان بین‌المللی به شیوهٔ تبادل دانشجو
	ایجاد پنجرهٔ واحد و هماهنگی بین نهادهای اجرایی مرتبط با تحصیل دانشجوی بین‌المللی
دیپلماسی و تعاملات	فعال کردن رایزنان علمی ایران با هدف افزایش جذب دانشجوی بین‌المللی به شیوهٔ تبادل دانشجو
	برنامه‌های حمایتی و مشوق برای دانشگاه‌های مجری برنامهٔ تبادل دانشجوی بین‌المللی
	بازاریابی جذب دانشجوی بین‌المللی و انجام تبلیغات اثرگذار با هدف رؤیت‌پذیری و ارائهٔ مزیت رقابتی دانشگاه‌های ایران

همان‌طور که در بخش قبل بیان شد، توسعهٔ برنامه‌های تبادل دانشجوی بین‌المللی با دانشگاه‌های کشور در بخش درون‌دانشگاهی با استفاده از ۴ مقوله، ۱۲ زیرمقوله و ۵۰ کد و در بخش فرادانشگاهی با ۳ مقوله و ۹ کد امکان‌پذیر خواهد بود. یافته‌های مربوط به اهمیت گویه‌های هر یک از زیرمقوله‌های الزامات درون‌دانشگاهی و فرادانشگاهی به‌ترتیب در جدول ۳ و ۴ ارائه شده است.

جدول ۳. اهمیت گویه‌های مربوط به الزامات درون‌دانشگاهی

مقوله	رتبه	زیرمقوله	رتبه	کد	میانگین
برنامه‌ریزی و حکمرانی	۱	ارتقای ارتباطات بین‌المللی	۱	حضور فعال دانشگاه در اتحادیه‌ها و انجمن‌های بین‌المللی دانشگاه‌ها	۴/۴۰
			۲	ایجاد و حفظ ارتباطات علمی و حرفه‌ای با همتایان در دانشگاه‌های هدف در سطوح منطقه‌ای و بین‌المللی	۴/۳۳
			۳	ارتباط مستمر و انعقاد تفاهم‌نامهٔ همکاری با دانشگاه‌های برتر منطقه‌ای و جهانی	۴/۲۲
			جمع		۴/۳۱
	۱	ارتقای برندینگ	۱	تبلیغات و معرفی دانشگاه‌های کشور به دیگر دانشگاه‌ها و کشورها	۴/۵۳
			۲	رؤیت‌پذیری دانشگاه و جایگاه آن در سیستم‌های رتبه‌بندی جهانی	۴/۳۰
			۳	برتری و رقابت‌پذیری دانشگاه در عرصهٔ منطقه‌ای و بین‌المللی	۴/۲۱
			۴	به عضویت درآمدن دانشگاه در پایگاه‌های علمی معتبر بین‌المللی	۴/۱۳
			جمع		۴/۲۹
	۳	تدوین برنامه و دستورالعمل	۱	تدوین دستورالعمل مدون و کاربردی برای تبادل دانشجو با کشورهای دانشگاه‌های هدف در سطوح منطقه‌ای و بین‌المللی	۴/۱۳
			۲	تشکیل شورای خبرگان و مشاوران بین‌المللی	۴/۰۰
			۳	تدوین راهبرد و اقدام روشن و امکان‌پذیر در برنامهٔ استراتژیک دانشگاه در خصوص جذب دانشجوی بین‌المللی به شیوهٔ تبادل دانشجو	۳/۹۳
			۴	تدوین سازوکار برانگیزاننده و اعطای مشوق به استادان جذب‌کنندهٔ دانشجوی بین‌المللی در قالب تبادل دانشجو	۳/۸۰
			جمع		۳/۹۶
جمع کل					۴/۱۸
زیرساخت‌های نرم‌افزاری و سخت‌افزاری	۱	ارتقای خدمات حمایتی	۱	برگزاری دوره‌های فشرده و کوتاه‌مدت آموزش زبان فارسی ویژهٔ دانشجویان بین‌المللی در قالب تبادل دانشجو	۴/۴۶
			۲	برگزاری برنامه‌های هدفمند فرهنگی و اجتماعی با هدف آشناسازی دانشجویان بین‌المللی با فرهنگ ایرانی و فرهنگ دیگر کشورها	۴/۲۶
			۳	فعال بودن مرکز مشاورهٔ دانشگاه و برخوردار از مشاوران آشنا به فرهنگ کشورهای دیگر	۴/۱۷
			۴	وجود انجمن علمی دانشجویان بین‌المللی در دانشگاه	۴/۰۷
			جمع		۴/۲۴
	۲	ارتقای کیفی خدمات رفاهی	۱	کیفیت قابل قبول خوابگاه دانشجویان بین‌المللی	۴/۲۷
			۲	وجود سالن مطالعهٔ مناسب در دانشکده و دانشگاه	۴/۱۶
			۳	کیفیت قابل قبول امکانات و خدمات‌رسانی کتابخانه	۴/۱۴
			۴	کیفیت غذای سلف دانشگاه و ارائهٔ غذای متنوع از کشورهای مختلف	۴/۰۶
			جمع		۴/۱۵
	۳	ارتقای وب‌سایت	۱	ارتقا و به‌روزرسانی وب‌سایت دانشگاه به زبان بین‌المللی (حداقل دو زبان انگلیسی و عربی)	۴/۱۷
			۲	اطلاع‌رسانی کامل و دقیق در خصوص رشته‌های پذیرندهٔ دانشجو در قالب تبادل دانشجو بر روی وب‌سایت بین‌المللی دانشگاه	۴/۱۳
			۳	بارگذاری و به‌روزرسانی رزومهٔ کامل علمی استادان بر روی وب‌سایت بین‌المللی دانشگاه	۴/۰۷
			جمع		۴/۱۲

مقوله	رتبه	زیرمقوله	رتبه	کد	میانگین
	۴	ارتقای خدمات اداری	۱	ارتقای شفافیت فرایندهای تحصیلی دانشجویان بین‌المللی به شیوهٔ تبادل دانشجو	۴/۲۲
			۲	کاهش بروکراسی اداری و تسریع در پاسخگویی به درخواست‌ها و فرایندهای اداری از زمان بررسی تقاضا تا اعلام نتیجه	۴/۱۳
			۳	ارتقای پشتیبانی و پیگیری برای سهولت و تسریع بخشیدن به امور کنسولی	۳/۹۳
			۴	وجود تابلوهای اطلاع‌رسانی و مسیریابی در دانشگاه به زبان بین‌المللی (دست کم انگلیسی و عربی)	۳/۸۰
		جمع			۴/۰۲
جمع کل					۴/۱۴
فردی و نیروی انسانی	۱	دانشجوی بین‌المللی	۱	رضایتمندی دانشجویان بین‌المللی از برنامهٔ تبادل دانشجو برگزارشده	۴/۷۳
			۲	وجود تجربهٔ موفق پیشین در جذب دانشجوی بین‌المللی در قالب‌های مختلف همکاری	۴/۳۳
			۳	وجود تعداد قابل قبول دانشجوی بین‌المللی شاغل به تحصیل در دانشگاه از ملل مختلف	۴/۲۶
		جمع			۴/۴۴
	۲	اعضای دانشگاه	۱	وجود مدیریت موافق و همسو با گسترش تعاملات بین‌المللی و تبادل دانشجوی بین‌المللی	۴/۵۳
			۲	وجود استادان توانمند و دارای مهارت‌های شهروند جهانی و مهارت‌های قرن بیست‌ویکم در دانشگاه	۴/۳۰
			۳	افزایش تعداد فرصت مطالعاتی خارج کشور استادان، از طریق ارائهٔ حمایت‌های تشویقی و با هدف ارتقای تعاملات بین‌المللی	۴/۲۷
			۴	وجود استادان شاخص و برتر در رشته‌های پذیرندهٔ دانشجوی بین‌المللی در دانشگاه	۴/۲۶
			۵	وجود کارمند مسلط به زبان بین‌المللی (به‌ویژه انگلیسی و عربی) در بخش‌های مختلف دانشگاه، به‌ویژه بخش اداری و خوابگاه	۴/۲۲
			۶	بهره‌مندی از استادان دارای تجربهٔ بین‌المللی در رشته‌های پذیرندهٔ دانشجوی بین‌المللی در دانشگاه	۴/۱۶
			۷	انتخاب استادان راهنمای دانشجویان بین‌المللی از میان استادان مسلط به زبان بین‌المللی (به‌ویژه انگلیسی یا عربی)	۴/۱۴
			۸	ارتقای آگاهی اعضای دانشگاه، از جمله مدیران، کارکنان، استادان و دانشجویان در خصوص فرهنگ کشورهای دیگر، به‌ویژه کشورهای ارسال‌کنندهٔ دانشجوی بین‌المللی	۴/۱۳
		جمع			۴/۲۵
جمع کل					۴/۳۰
آموزشی پژوهشی	۱	برنامهٔ درسی	۱	بین‌المللی‌سازی برنامهٔ درسی، به‌ویژه در رشته‌های پذیرندهٔ دانشجوی بین‌المللی	۴/۵۳
			۲	ارتقا و به‌روزرسانی سرفصل‌های آموزشی متناسب با تحولات فناورانه	۴/۲۲
			۳	متناسب‌سازی محتوای دروس با مهارت‌های مورد نیاز شهروند جهانی و مهارت‌های بازارکار	۴/۱۶
		جمع			۴/۳۱

مقوله	رتبه	زیرمقوله	رتبه	کد	میانگین
	۲	ارتقای سطح پژوهش	۱	اجرای پروژه‌های مشترک بین‌المللی با دانشگاه‌های منطقه‌ای و بین‌المللی توسط استادان دانشگاه	۴/۵۳
			۲	دریافت گرنت‌های پژوهشی بین‌المللی، به‌ویژه در رشته‌های پذیرندهٔ دانشجوی بین‌المللی	۴/۳۳
			۳	دریافت پروژه از بخش صنعت، دستگاه‌های اجرایی و مانند آن در رشته‌های پذیرندهٔ دانشجوی بین‌المللی	۴/۲۶
			۴	تعریف پروژه‌های مشترک پژوهشی با دانشگاه‌های دارای تفاهم‌نامهٔ تبادل دانشجو	۴/۲۲
			۵	برگزاری فعالیت‌های علمی مشترک مانند همایش‌های بین‌المللی توسط دانشگاه با همتایان در کشورهای دیگر	۴/۱۳
		جمع			۴/۲۹
	۳	ارتقای سطح آموزش	۱	توجه به زبان بین‌المللی در تدریس در رشته‌های پذیرندهٔ دانشجو در قالب تبادل دانشجو	۴/۶۰
			۲	ارتقای کیفیت تدریس و ارائهٔ آموزش‌ها و بهره‌گیری از روش‌های متنوع و جدید آموزشی مانند آموزش تجربی	۴/۳۰
			۳	ارتقای کیفیت تجهیزات آموزشی دانشگاه	۴/۲۶
			۴	به مشارکت طلبیدن دانشجویان بین‌المللی در یاددهی و یادگیری	۴/۲۶
			۵	ارتقای کیفیت امکانات آزمایشگاهی دانشگاه	۴/۲۱
		جمع			۴/۲۶
جمع کل					۴/۲۹

بر اساس نتایج به‌دست‌آمده، در الزامات درون‌دانشگاهی، مهم‌ترین مقوله فردی و نیروی انسانی بیان شد و پس از آن، مقوله‌های آموزشی_پژوهشی، برنامه‌ریزی و حکمرانی، و زیرساخت‌های نرم‌افزاری و سخت‌افزاری به‌ترتیب در جایگاه دوم تا چهارم قرار گرفتند. ترتیب اهمیت هر یک از زیرمقوله‌ها نیز به این صورت بود: در مقولهٔ فردی و نیروی انسانی به‌ترتیب دانشجوی بین‌المللی و اعضای دانشگاه از اولویت برخوردار بودند. در مقولهٔ آموزشی_پژوهشی اولویت زیرمقوله‌ها شامل برنامهٔ درسی، ارتقای سطح پژوهش، و ارتقای سطح آموزش بود. در مقولهٔ برنامه‌ریزی و حکمرانی اولویت زیرمقوله‌ها شامل ارتقای ارتباطات بین‌المللی، ارتقای برندینگ، و تدوین برنامه و دستورالعمل بود. در نهایت، در مقولهٔ زیرساخت‌های نرم‌افزاری و سخت‌افزاری اولویت زیرمقوله‌ها شامل ارتقای خدمات حمایتی، ارتقای کیفی خدمات رفاهی، ارتقای وب‌سایت، ارتقای خدمات اداری بود.

جدول ۴. اهمیت گویه‌های مربوط به الزامات فرادانشگاهی

ردیف	مقوله	ردیف	کد	میانگین
۱	مدیریتی و ساختاری	۱	ایجاد پنجرهٔ واحد و هماهنگی بین نهادهای اجرایی مرتبط با تحصیل دانشجوی بین‌المللی	۴/۵۳
		۲	شفاف‌سازی فرایندها و امور اداری مسائلی مانند مجوز ورود و خروج دانشجویان بین‌المللی به شیوهٔ تبادل دانشجو	۴/۴۰
		۳	تسریع فرایندها و صدور روادید و مجوزهای مربوطه به دانشجویان بین‌المللی به شیوهٔ تبادل دانشجو	۴/۳۳
	جمع کل			۴/۴۲
۲	دیپلماسی و تعاملات	۱	فعال‌سازی رایزنان علمی ایران با هدف افزایش جذب دانشجوی بین‌المللی به شیوهٔ تبادل دانشجو	۴/۶۰
		۲	برنامه‌های حمایتی و مشوق برای دانشگاه‌های مجری برنامهٔ تبادل دانشجوی بین‌المللی	۴/۲۲
		۳	بازاریابی جذب دانشجوی بین‌المللی و انجام تبلیغات اثرگذار با هدف رؤیت‌پذیری و ارائهٔ مزیت رقابتی دانشگاه‌های ایران	۴/۱۷
	جمع کل			۴/۳۳
۳	سیاست‌ها و قوانین	۱	تدوین آیین‌نامهٔ جامع تبادل دانشجوی بین‌المللی	۴/۴۶
		۲	بازاندیشی در امکان‌پذیری زبان آموزش به دانشجویان بین‌المللی شاغل به تحصیل در قالب تبادل دانشجو	۴/۲۶
		۳	تأکید قانونی توسعهٔ همکاری‌های بین‌المللی دانشگاهی در قالب تبادل دانشجو در اسناد بالادستی آموزش عالی	۴/۱۴
	جمع کل			۴/۲۹

همان‌طور که در جدول ۴ مشاهده می‌شود، در الزامات فرادانشگاهی، در مقولهٔ مدیریتی و ساختاری، بیشترین میانگین مربوط به ایجاد پنجرهٔ واحد و هماهنگی بین نهادهای اجرایی مرتبط با تحصیل دانشجوی بین‌المللی بود. در مقولهٔ سیاست‌ها و قوانین، بیشترین میانگین مربوط به تدوین آیین‌نامهٔ جامع تبادل دانشجوی بین‌المللی بود و در مقولهٔ دیپلماسی و تعاملات بیشترین میانگین مربوط به فعال‌سازی رایزنان علمی ایران با هدف افزایش جذب دانشجوی بین‌المللی به شیوهٔ تبادل دانشجو بود.

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

امروزه دانشگاه‌ها باید دانشجویان خود را برای محیط جهانی‌شده و رقابتی آماده کنند تا دانش‌آموختگان قادر به اشتغال‌پذیری بیشتر و موفقیت در بازار پیچیده و رقابتی اشتغال باشند؛ بازاری که عرصه‌های مختلف محلی، ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی را درنوردیده است. در این راستا، کسب تجربیات بین‌المللی و بهره‌مندی بیشتر از مهارت‌های قرن بیست‌ویکم و شهروند جهانی در موفقیت هرچه بیشتر دانش‌آموختگان اثرگذار است. از جمله فرصت‌هایی که به گسترش دانش و تجربهٔ بین‌المللی دانشجویان و درک فرهنگ دیگر کشورها کمک می‌کند، بهره‌مندی از برنامه‌های تبادل دانشجو است که فرصت ارزشمندی برای یادگیری و کسب تجربه در دانشگاه و کشور دیگر برای دانشجویانی فراهم می‌آورند که تمایل ندارند تمام دورهٔ تحصیلات دانشگاهی خود را به عنوان دانشجوی بین‌المللی در کشوری دیگر بگذرانند. از سوی دیگر، گسترش تعاملات بین‌المللی دانشگاه‌های ایران با دانشگاه‌های منطقه‌ای و بین‌المللی در قالب برنامه‌های تبادل دانشجو، مزایای بسیاری همراه دارد و سبب ارتقای جایگاه دانشگاه‌های کشور می‌شود و اهمیت این موضوع تا بدان حد است که در بند «ب» مادهٔ ۹۸ قانون برنامهٔ پنجسالهٔ هفتم پیشرفت جمهوری اسلامی ایران کلیدواژهٔ «توسعهٔ برنامه‌های تبادل دانشجو» بیان شده است. بدین‌ترتیب، در کنار جذب و پذیرش معمول دانشجوی بین‌المللی لازم است سیاستگذاری‌ها و برنامه‌ریزی‌ها و اقدامات اثربخشی برای توسعهٔ برنامه‌های تبادل بین‌المللی دانشجویان به عنوان فرصت‌هایی برای تحصیل در کشور و زمینه‌ساز جذب تعداد بیشتری دانشجوی بین‌المللی صورت گیرد. پرسش نخست پژوهش به شناسایی الزامات توسعهٔ برنامه‌های تبادل دانشجوی بین‌المللی با دانشگاه‌های کشور پرداخت و الزامات در دو گروه درون‌دانشگاهی و فرادانشگاهی دسته‌بندی شدند. در بخش درون‌دانشگاهی کدگذاری‌ها حکایت از استخراج چهار مقولهٔ اصلی و ۱۲ زیرمقوله دارد. مقوله‌های اصلی و فرعی عبارت بودند از: (الف) مقولهٔ برنامه‌ریزی و حکمرانی شامل زیرمقوله‌های ارتقای برندینگ، ارتقای ارتباطات بین‌المللی، و

تدوین برنامه و دستورالعمل؛ (ب) مقولهٔ زیرساخت‌های نرم‌افزاری و سخت‌افزاری شامل زیرمقوله‌های ارتقای خدمات حمایتی، ارتقای کیفی خدمات رفاهی، ارتقای وب‌سایت، و ارتقای خدمات اداری؛ (ج) مقولهٔ فردی و نیروی انسانی شامل زیرمقوله‌های دانشجوی بین‌المللی و اعضای دانشگاه؛ (د) مقولهٔ آموزشی–پژوهشی شامل زیرمقوله‌های برنامهٔ درسی، ارتقای سطح آموزش، و ارتقای سطح پژوهش. در بخش فرادانشگاهی کدگذاری‌ها سه مقولهٔ اصلی (الف) سیاست‌ها و قوانین؛ (ب) مدیریتی و ساختاری؛ و (ج) دیپلماسی و تعاملات را شامل شد. پرسش دوم پژوهش اهمیت هر یک از مقوله‌ها و زیرمقوله‌ها را از دید خبرگان مشارکت‌کننده در پژوهش بررسی کرد. بر اساس یافته‌ها، در الزامات درون‌دانشگاهی، مهم‌ترین مقوله فردی و نیروی انسانی بیان شد و پس از آن، به‌ترتیب مقوله‌های آموزشی–پژوهشی، برنامه‌ریزی و حکمرانی، و زیرساخت‌های نرم‌افزاری و سخت‌افزاری قرار گرفتند. همچنین، در الزامات فرادانشگاهی، مهم‌ترین مقوله مدیریتی و ساختاری قرار گرفت و بعد از آن به‌ترتیب الزامات دیپلماسی و تعاملات و الزامات مربوط به سیاست‌ها و قوانین بود.

همان‌طور که نتایج این مطالعه نشان داد، از مهم‌ترین الزامات درون‌دانشگاهی مربوط به مقولهٔ فردی و نیروی انسانی بود و در این مقوله، دانشجوی بین‌المللی اولویت نخست را به خود اختصاص داد. یافته‌ها نشان داد رضایتمندی دانشجویان بین‌المللی از برنامهٔ تبادل دانشجو برگزارشده مهم‌ترین گویه‌ای است که باید به آن توجه کرد. بر این اساس چنین می‌توان گفت که آنچه رکن اصلی برنامهٔ تبادل دانشجو می‌توان در نظر گرفت فرد و به‌عبارتی متقاضی است که از نگرش مثبت و انگیزهٔ کافی برای شرکت در برنامهٔ تبادل دانشجو و تحصیل کوتاه‌مدت در دانشگاه‌های ایران برخوردار باشد و لذا تمامی برنامه‌ها و اقداماتی که در این راستا به انجام می‌رسد باید انگیزه‌بخش و رضایت‌برانگیز باشد تا فرد تمایل و قصد مثبت برای شرکت در چنین برنامه‌هایی را داشته باشد. بدین‌ترتیب، برنامهٔ تبادل دانشجو اگر به صورت مناسب اجرا شود و رضایتمندی دانشجویان را همراه داشته باشد زمینه‌ساز تعاملات بیشتر بین دانشگاه‌های کشور و دانشگاه‌های خارج از کشور شده و علاوه بر تأثیرگذاری بر جذب بیشتر دانشجوی بین‌المللی به شیوهٔ تحصیل کامل یک مقطع تحصیلی، تعداد بیشتری دانشجو به شیوهٔ تبادل دانشجو را نیز جذب خواهد کرد تا بتوان بر هدف برنامهٔ هفتم پیشرفت کشور که تعداد ۳۲۰ هزارنفر تا پایان سال ۱۴۰۷ است، دست یافت. لذا با توجه به تفاوتی که بین جذب دانشجوی بین‌المللی به شیوهٔ تحصیل در خارج از کشور و تبادل دانشجو از نظر مسائلی مانند شهریه و هزینه‌های ثبت نام و اقامت و طول دوران تحصیل در کشور و مانند آن وجود دارد و با توجه به مزیت‌های رقابتی بسیاری که دانشگاه‌های ایران می‌توانند برای دانشجویان بین‌المللی، به‌ویژه از کشورهای همسایه داشته باشند، بایسته است در سیاست‌گذاری‌ها و تصمیم‌گیری‌ها این موضوع مورد توجه ویژه قرار گیرد.

از دیگر الزامات توسعهٔ برنامه‌های تبادل دانشجوی بین‌المللی که مشارکت‌کنندگان این پژوهش مطرح کردند، بحث زبان آموزش بود. در خصوص زبان آموزش، پژوهش‌های پیشین به این موضوع توجه کرده‌اند (Pouratashi & Zamani, 2024; Asghari, 2021) و چند دلیل عمده برای استفاده از زبان انگلیسی به عنوان زبان واسط آموزش عالی عبارت‌اند از جذب دانشجوی بین‌المللی که در صورت ارائهٔ رشته به زبان بومی ثبت نام نمی‌کنند، آماده کردن دانشجویان برای بازار کار بین‌المللی، بالا بردن شهرت و نمانام دانشگاه (Asgharzadeh, 2019). همچنین، مطالعهٔ عارفی و عزیزی نشان داد که وضعیت بین‌المللی شدن دانشگاه‌های شهر تهران از نظر مؤلفهٔ به‌کارگیری زبان انگلیسی در ابعادی مانند میزان استفاده از زبان انگلیسی در محتوای برنامهٔ درسی، در آموزش و یادگیری و میزان استفادهٔ دانشجویان از کتاب‌ها و منابع زبان انگلیسی در وضعیت متوسط قرار دارد (Arefi, & Azizi, 2018). بر اساس نتایج پژوهش حاضر و با توجه به مدت‌زمان کوتاه تحصیلی برنامه‌های تبادل دانشجو، برگزاری دوره‌های فشرده و کوتاه‌مدت آموزش زبان فارسی ویژهٔ دانشجویان بین‌المللی ضروری می‌نماید. همچنین، از آنجا که از جمله ملاک‌های پذیرش دانشجویان بین‌المللی برای تحصیل در دانشگاه‌های کشور قبولی در آزمون سامفا و دریافت مدرک بسندگی زبان فارسی است، باید توجه داشت که این موضوع برای دانشجویانی که قصد تحصیل حداقل یک مقطع تحصیلی را در کشور دارند، بسیار مفید است. اما برای دانشجویانی که به صورت یک یا دو ترم تحصیلی در ایران تحصیل می‌کنند الزام تحصیل و آموزش به زبان فارسی می‌تواند تأثیر منفی بر انگیزه و نگرش و گرایش دانشجویان بین‌المللی به انتخاب دانشگاه‌های ایران به عنوان فرصت بهره‌مندی از فضای بین‌المللی باشد. لذا بایسته است در برنامه‌ریزی‌ها و تصمیم‌گیری‌ها برای این چالش راه‌حلی اندیشیده شود که خبرگان به عنوان الزامات فرادانشگاهی نیز مطرح کرده‌اند. شایان ذکر است که شورای عالی انقلاب فرهنگی در تاریخ ۱۳۸۹/۲/۲۱ ماده واحدهٔ «تجویز ارائه برخی از دروس به زبان غیرفارسی در واحدهای بین‌المللی دانشگاه‌های تهران، علوم پزشکی تهران و صنعتی شریف در موارد خاص» را تصویب کرد که می‌توان از این ظرفیت بهره برد و ماده واحده‌ای نیز برای زبان آموزش در برنامه‌های تبادل دانشجو به تصویب رساند.

در مقولهٔ ارتقای برندینگ و تصویر ذهنی مثبت نیز از دید خبرگان مشارکت‌کننده در پژوهش تبلیغات و معرفی دانشگاه‌های کشور به دیگر دانشگاه‌ها و کشورها از مهم‌ترین الزامات مطرح شده است. در این راستا، شایان ذکر است که تبلیغ و معرفی دانشگاه با استفاده از کانال‌های ارتباطی مختلف می‌تواند بر آگاهی و انگیزهٔ دانشجویان

بین‌المللی برای انتخاب دانشگاه‌های ایران به عنوان مقصد تحصیلی تأثیر بگذارد و لازم است اقدامات لازم در این خصوص صورت پذیرد. در این رابطه، مادهٔ ۱۷ آیین‌نامهٔ تسهیل جذب دانشجویان بین‌المللی (مصوب ۱۴۰۳)، ظرفیت‌های خوبی را در این رابطه تدارک دیده است که در صورت برنامه‌ریزی و استفادهٔ مناسب و هدفمند از آنها می‌تواند به ارتقای فرهنگ عمومی برای افزایش شناخت و بهبود تعامل با دانشجویان بین‌المللی و معرفی ظرفیت‌ها و توانمندی‌های آموزش عالی و دانشگاه‌های ایران در جذب دانشجویان منجر شود.

با توجه به یافته‌های پژوهش و الزامات درون‌دانشگاهی برنامهٔ تبادل دانشجو پیشنهاد می‌شود دانشگاه‌ها به منظور برنامه‌ریزی برای توسعهٔ چنین فعالیت‌هایی دستورالعمل تبادل دانشجو را با استفاده از دانش ضمنی و تجارب موجود در این زمینه تدوین کنند و مواردی مانند رشته‌ها و مقاطع تحصیلی دارای اولویت برای برنامهٔ تبادل دانشجو، مسائل مرتبط با نحوهٔ پذیرش، برنامهٔ اجرایی، شهریه، اسکان و خدمات رفاهی، بحث امنیت و امثال آن به طور شفاف مشخص شود تا بتوان برنامه را به نحو مناسب، کارا و اثربخش اجرایی کرد. اجرای برنامه‌های تبادل دانشجو به‌واسطهٔ ماهیت رشته‌های تحصیلی در برخی رشته‌های گروه علوم انسانی و رشته‌های علوم اجتماعی دشوارتر و در برخی رشته‌های گروه علوم پایه و فنی مهندسی سهل‌تر، اما مستلزم تجهیزات آزمایشگاهی باکیفیت و پیشرفته‌تر است. از این‌رو، لازم است برنامه‌ریزی‌ها و تدارک زیرساخت‌های برنامهٔ تبادل دانشجو با در نظر گرفتن شرایط دانشگاه و رشته و مقطع تحصیلی دارای اولویت برای پذیرش دانشجو به شیوهٔ تبادل دانشجو صورت گیرد تا از پیامدهای منفی احتمالی جذب دانشجو در قالب برنامهٔ تبادل دانشجو پیشگیری و رضایتمندی بیشتری برای شرکت‌کنندگان چنین برنامه‌هایی فراهم شود. علاوه‌براین، همان‌گونه که پروین و همکاران بیان کرده‌اند، تا زمانی که نظام آموزش عالی کشور کیفیت آموزشی و علمی دانشگاه‌ها را در سطح استانداردهای بین‌المللی ارتقا ندهد و کارآمدی آموزشی و نظریه‌پردازی در علوم مختلف در مرزهای علمی را در دستور کار خود قرار ندهد، دانشجویان بین‌المللی نیز تمایل چندانی به تعامل با دانشگاه‌های کشور نخواهند داشت (Parvin et al., 2021). حتی اگر در برخی زمینه‌های فرهنگی و مذهبی این اقبال وجود داشته باشد. از این‌رو، پیشنهاد می‌شود با تمهیدات مناسب و ارتقای کیفیت خدمات آموزشی و اداری دانشگاه‌ها و جلوگیری از ورود دانشگاه‌های با کیفیت پایین به جذب دانشجویان بین‌المللی و از سوی دیگر، با دقت‌نظر و جذب و پذیرش قاعده‌مند و اصولی دانشجوی بین‌المللی به شیوهٔ تبادل دانشجو با لحاظ کردن شاخص‌های کیفی پذیرش به افزایش وجههٔ علمی دانشگاه‌های کشور کمک کرد.

در گروه الزامات فرادانشگاهی، فعال کردن رایزنان علمی ایران یکی از الزامات مطرح‌شده از سوی خبرگان بود. اهمیت این موضوع تا بدان حد است که در مادهٔ ۳ سند جامع روابط علمی بین‌المللی جمهوری اسلامی ایران (۱۳۹۶) از جمله اقدامات ملی «تقویت و بهره‌برداری از ظرفیت سفارتخانه‌ها، رایزنی‌های فرهنگی و سایر نهادهای فعال در عرصهٔ بین‌المللی برای توسعهٔ هوشمند نظام روابط علمی بین‌المللی» بیان شده است. این مهم ظرفیت خوبی را برای استفاده از این فرصت و تقویت دیپلماسی علمی را فراهم می‌آورد که تاکنون به صورت جدی مورد برنامه‌ریزی و استفاده قرار نگرفته است. بدین‌ترتیب، به منظور توسعهٔ برنامه‌های تبادل دانشجوی بین‌المللی و دستیابی به اهداف برنامهٔ هفتم پیشرفت جمهوری اسلامی ایران در زمینهٔ تعامل مؤثر با محیط بین‌المللی و منطقه‌ای لازم است از ظرفیت‌های آیین‌نامه‌های مصوب مرتبط به صورت بهینه استفاده کرد و تصمیم‌گیری‌ها و اقدامات اندیشمندانه در این راستا انجام شود.

در نهایت، در توسعهٔ موفقیت‌آمیز برنامهٔ تبادل و جذب دانشجو از کشورهای منطقه و در سطح بین‌المللی، بهره‌مندی از تجارب دانشگاه‌هایی که در جذب دانشجوی بین‌المللی و برنامهٔ تبادل دانشجو موفق عمل کرده‌اند می‌تواند درس‌های ارزشمندی در اختیار دیگر دانشگاه‌ها بگذارد. بر این اساس، پیشنهاد می‌شود تجربهٔ دانشگاه‌ها از برگزاری دوره‌های مشترک و برنامه‌های تبادل دانشجو مستند شود تا برای دانشگاه‌های علاقه‌مند به جذب و تبادل دانشجوی خارجی در دسترس باشد. همچنین، کسب نظرات و دیدگاه استادانی که تجربهٔ زیسته و سابقهٔ همکاری با دانشگاهیان خارج از کشور دارند در برنامه‌ریزی و توفیق چنین برنامه‌هایی بسیار مؤثر خواهد بود که پیش‌تر نیز اشاره شد.

در پایان، ایجاد و گسترش ظرفیت‌های زیر به منظور توسعهٔ برنامه‌های تبادل دانشجوی بین‌المللی پیشنهاد می‌شود که می‌تواند در این راستا مؤثر واقع شود: (الف) به منابع تأمین مالی مانند صندوق‌ها، شرکت‌ها، نهادهای خیریه یا ارائهٔ بورسیه‌های هدفمند در برنامه‌های تبادل دانشجو توجه بیشتری شود؛ (ب) بسترهای فناوری اطلاعات شامل تسهیل دسترسی به وب‌سایت دانشگاه‌ها یا ایجاد پلتفرم‌های مشترک و کنسرسیوم‌های علمی برای ارتباط بین دانشجو، استاد و دانشگاه‌های هدف ایجاد شود؛ (ج) بسترهای بین‌المللی شدن نظام آموزش عالی شامل آموزش بین‌المللی، پژوهش بین‌المللی و مانند آن مورد توجه قرار گیرد. بدین‌منظور، پیشنهاد می‌شود در پژوهش‌های آتی امکان‌سنجی بهره‌مندی از ظرفیت‌های یادشده از سوی نهادها و دانشگاه‌های کشور بررسی شود.

References

Arefi, M. & Azizi, A. (2018). Feasibility study of the internationalization of public universities in Tehran (case study Shahid Beheshti university & Tehran university). *Strategic Studies of Public Policy*, *8* (26), 41-63. (Persian)

Asghari, F. (2021). International Student Mobility Program (ISMP) analysis of international students' challenges in Iran. *Journal of Iranian Higher Education*, 13 (2), 1-30. (Persian)

Asgharzadeh, N. (2019). Internationalization and the use of international languages as the medium of knowledge in higher education. In: F. Asghari (Ed.), *Language Policy in the Internationalization of Higher Education in Iran.* Tehran: Institute for Cultural and Social Studies. (Persian)

Atalar, A. (2020). Student exchange: The first step toward international collaboration. In A. AI-Youbi, A. H. Zahed, & W. G. Tierney (Eds.), *Successful Global Collaborations in Higher Education Institutions* (pp. 63-71). Switzerland: Springer. DOI:10.1007/978-3-030-25525-1_7

Bakir, A., Bakir, N. & Blodgett, J.G. (2020). Students' satisfaction with a study abroad program. *Journal of Consumer Satisfaction/Dissatisfaction and Consumer Behavior*, 33, 46-62.

Baklashova, T.A., & Kazakov, A.V. (2016). Challenges of international students' adjustment to a higher education institution. *Science Education*, *11* (8), 1821-1832. DOI:10.12973/ijese.2016.557a

Beatty, C. C., & Manning-Ouellette, A. (2022). Exploring leadership learning through short-term study abroad experiences. *Journal of Leadership Education*, *21* (1), 1-15. DOI: 10.12806/V21/I1/R12

Braun, V. & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, *3* (2),77-101 . DOI:10.1191/1478088706qp063oa

Campbell, R. (2016). Language learners' social interaction during study abroad: Opportunities, satisfaction, and benefits. In D. M. Velliaris, & D. Coleman-George (Eds.), *Handbook of research on study abroad programs and outbound mobility* (pp. 722-754). Pennsylvania: IGI Global.

Chi, N. H. P. (2013). Absorbing Australian Culture Through the Exchange Program at RMIT International University in Vietnam. *Journal of International Education and Leadership*, *3* (1), n1.

Clarke III, I., Flaherty, T.B. Wright, N.D., & McMillen, R.M. (2009). Student Intercultural Proficiency from Study Abroad Programs. *Journal of Marketing Education*, *31* (2), 173-181. DOI: 10.1177/0273475309335583

Clinton, W.J. (2000). *Proclamation international education week*. Washington, DC: The White House.

Czarnitzki, D., Joosten, W., & Toivanen, O. (2021). International student exchange and academic performance. *FEB Research Report MSI_2106*, 1-48. Retrieved from: file:///C:/Users/Sanaz/Downloads/MSI_2106.pdf

DeGraaf, D., Slagter, C., Larsen, K., & Ditta, E. (2013). The long-term personal and professional impacts of participating in a study abroad program. *Frontiers: The Interdisciplinary Journal of Study Abroad*, *13* (1), 1-18. DOI: 10.36366/frontiers.v23i1.328

Hallaj, A., Fathi Vajargah, K., Khosravi, A. & Poshaneh, K. (2021). The designing and cvaidation a pattern for attracting foreign students to Islamic Azad University. *Research in Curriculum Planning*, *8* (41), 32-51. (Persian)

Hu, J., Chen, K., & Liu, D. (2020). Chinese university faculty members' visiting experience and professional growth in American universities. *Social Behavior and Personality: An International Journal*, 48 (5), 1-13. DOI: 10.2224/sbp.7898

Marciniak, D. & Winnicki, M. (2019). International student exchange - motives, benefits and barriers of participation. *Scientific Papers of Silesian University of Technology, Organization and Management*, 133, 93-105. DOI:10.29119/1641-3466.2019.133.8

Mphahlele, L. K., Coetzer, L. J. M., & Coetzee, I. E. M. (2017). Professional teacher development: A case study on a student exchange program. *Journal of Social Sciences*, *53* (1), 27-35.

Ngoc, V. H. (2022). Levels of satisfaction of students when joining student exchange programs abroad. *Journal for Educators, Teachers and Trainers*, *13* (2), 149-157. DOI: 10.47750/jett.2022.13.02.014

Parvin, E., Ghiasi Nadoshan, S., Khorsandi Taskooh, A., & Zaker Salehi, G.R. (2021). Identifying Barriers of International Students' Admission in Iranian Public Universities. *Research in Medical Education*, *13* (1), 24-34. (Persian) DOI: 10.52547/rme.13.1.24

Pouratashi, M., & Zamani, A. (2024). Rethinking the increase of attracting international students, based on the analysis of the viewpoints of higher education experts and students. *Educational Development of Judishapur*, *15* (1), 1-13. (Persian) DOI: 10.22118/edc.2023.341221.2081

Zhao, X., & Liu, X. (2022). Sustaining faculty development through visiting scholar programmes: A transformative learning perspective. *Sustainability*, *14* (1), 525. DOI: 10.3390/su14010525

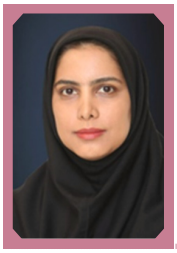

مهتاب پورآتشی

دانشیار گروه مطالعات تطبیقی و نوآوری در آموزش عالی مؤسسه پژوهش و برنامه‌ریزی آموزش عالی است. از جمله علایق پژوهشی وی علم، فناوری و نوآوری، بین‌المللی شدن آموزش عالی، جذب دانشجوی بین‌المللی، مهارت‌آموزی، اشتغال و کارآفرینی است.

اصغر زمانی

دانش‌آموختهٔ دکتری مدیریت آموزش عالی در دانشگاه شهید بهشتی و دانشیار گروه مطالعات مدیریت آموزش عالی مؤسسه پژوهش و برنامه‌ریزی آموزش عالی است. از جمله علایق پژوهشی وی مدیریت آموزش عالی، مدیریت دانش، شایستگی و صلاحیت‌محوری، و مدیریت منابع انسانی است.

رهنت